

Kwekersgeheimen deel 19

Tekst: Hein Koningen & Wil Melgers
foto's: Machteld Klees

In de laatste twee afleveringen van deze serie komen bijzondere soorten aan bod die specifieke eisen stellen aan hun natuurlijke groeiplaats. Ze zijn te vinden op kale grond zoals karresporen en drooggevallen oevers. In schalen en bakken zijn die omstandigheden goed na te bootsen, daardoor zijn deze soorten goed te kweken.

Kortlevende pioniersoorten

Slanke gentiaan (Foto: Wolverlei/Martin Stevens)

Van nature komen deze soorten het meest voor op de pleistocene gronden en in de duinen.

Voor het ontstaan en in stand blijven van geschikte groeiplaatsen waren en zijn menselijke activiteiten in het landschap onmisbaar. Vanouds werd er kleinschalig gewerkt, met handkracht en op veel verschillende manieren, steeds

aangepast aan de plaatselijke situatie. Al die activiteiten werden van generatie op generatie wel steeds op dezelfde wijze uitgevoerd. Zo ontstonden onbedoeld telkens opnieuw geschikte leefmilieus voor planten en dieren. In het heideland waren plagvelden, karresporen, heidepaadjes en leemgroeven veel voorkomende milieus. Voed-

selarme graslanden met zeer open zoden, droogvallende oevers en door vee opengetrapt terrein waren heel gewoon. In de winter stonden vroeger veel terreinen onder water terwijl ze 's zomers weer vrij sterk uitdroogden. Tegenwoordig zijn al zulke plekken zeer schaars. Het is een van de redenen waarom de soorten van deze milieus steeds

Muizenstaart groeit op open plekken
(Foto: Machteld Klees)

zeldzamer geworden zijn.

Soorten die op deze plekken groeien, zijn grotendeels kortlevende pioniers zonder veel concurrentiekracht, soms zijn mossen al teveel. Bij andere is het kiemingsmilieu anders dan omstandigheden later in hun ontwikkeling. Al deze factoren spelen een rol bij het kweken, de noodzakelijke voorwaarden moeten kunstmatig instandgehouden worden. Voor pioniersoorten duren die gunstige omstandigheden vaak maar kort, door successie verandert het milieu. Om die reden moet steeds weer worden voorzien in startfasen.

Verschillende groepen

De hier besproken soorten zijn allen klein blijvende, tere soorten. Ze zijn één- of tweejarig, meestal niet groter dan tien centimeter, soms met bloemstengel wat langer. Het zijn pioniers op open plekken of tussen andere laagblijvende soorten, altijd op zeer voedselarme bodems. Ze verdragen geen concurrentie van andere plantensoorten, zelfs niet

Soorten van droge(re) milieus

De groeiplaatsen van deze soorten zijn in voorjaar en zomer vaak droog tot zeer droog maar ze verlangen voor hun kieming een natte bodem. Dat komt het meest voor in najaar en winter, reden waarom ze vaak winterannuel zijn of in het zeer vroege voorjaar kiemen.

Geschikte soorten:

Zuur: gevlekt zonneroosje; klein tasjeskruid; riempjes.

Kalk: akkerzenegroen; Duitse gentiaan; slanke gentiaan; trosgamander; veldgentiaan.

Ook op klei: klein vlooienkruid.

Verder: blauw walstro; deens lepelblad; dwerggras; gipskruid; heelbeen; kandelaartje; kegelsilene; leeuwenklauwsoorten; liggend hertshooi; mosbloempje; muizenstaart; paashaver; viltkruidsoorten; vroegeling; hongerbloempje.

van mossen. Vooral levermossen zoals parapluutjesmos en halve-maantjesmos, sluiten de bodem compleet af.

Vanwege de verschillen in leefwijze en milieu maken we onderscheid in:

- Kortlevende soorten (één- en tweejarigen) van droge(re) en van natte milieus.
- Meerjarigen van droge, vochtige tot natte milieus, deze worden in het slotartikel van deze reeks besproken.

Kweek in schalen en bakken

Al deze soorten worden uit zaad opgekweekt. Potten en schalen of bakken van kunststof of aardewerk zijn heel geschikt. Ze kunnen rond, vierkant of rechthoekig van vorm zijn. Afmetingen tussen 30 en 70 cm, met een diepte van 10-20 cm, net wat verkrijgbaar is.

Aan de onderzijde zijn ze voorzien van openingen om overtollig water af te voeren. In voorjaar en zomer kunnen ze afgesloten worden met

Soorten van natte milieus

Deze soorten komen in hun milieueisen en eigenschappen grotendeels overeen met de soorten van droge(re) milieus. Zij verlangen echter het hele jaar een natte(re) groeiplek, vaak staat deze 's winters helemaal onder water.

Geschikte soorten:

Zuur: grondster; draadgentiaan; waterpostelein.

Ook op klei: goudknopje.

Verder: bitterling (beide ondersoorten); borstelbies*; bronkruid; duizendguldenkruid (3 soorten); dwergbloem; dwerggras*; dwergvlas; kleine kattenstaart; koprus*; slanke gentiaan; stijve ogentroost; wijd-bloeiende rus*.

* deze soorten kunnen zich sterk uitzaaïen, ze beconcurreren dan de andere soorten.

Gezaaid wordt op kale, 'naakte' grond (Foto: Machteld Klees)

Levermossen moeten gewied worden (Foto: Machteld Klees)

hout- of kunststofproppen, al naar gelang we de omstandigheden droger of natter willen hebben. In plaats van af te sluiten kunnen de schalen ook op een schotel staan.

Grondsoorten

De soorten in deze groep komen van nature voor op minerale, voedselarme tot zeer voedselarme bodems, met een pH van 5 ½ - 7. Sommigen geven de voorkeur aan zure, enkele anderen aan kalkrijke situaties.

We gebruiken daarom voedselarm zand, lemig zand of zandige leem

of zeer lichte zavel of voedselarme zavelige klei. Met stratenmakerszand, ook wel 'slap zand' genoemd, hebben wij goede ervaringen. Er zijn vele soorten zand verkrijgbaar, met allerlei streeknamen. Vaak is het een kwestie van uitproberen.

Zaaitijd en zaaien

Vrijwel al deze soorten, die we kennen van groeiplaatsen die in voorjaar en zomer droog tot zelfs erg droog zijn, verlangen voor hun kieming een natte bodem. Dat komt het meest voor in najaar en winter, reden waarom ze vaak winterannuel

zijn of in het zeer vroege voorjaar kiemen. Zaaien in het najaar en zeer vroege voorjaar geeft dan ook het beste resultaat. Overigens kiemen veel soorten gedurende het gehele jaar mits er voldoende vocht is.

Alle genoemde soorten hebben zeer fijn zaad, het is dus zaak dit goed over de in te zaaien grond te verdelen. Daarom strooien we de te zaaien hoeveelheid in enkele zaaigangen direct na elkaar uit. Fijn zaad gemengd met zand is makkelijker te verdelen.

Het zaad wordt op de kale grond uitgestrooid. Nadeel hiervan is dat het fijne zaad bij regen makkelijk wegspoelt naar de randen of er zelfs overheen. Daarom een duidelijke gietrand aanhouden en bij regenachtig weer zonodig met glas of folie afdekken. Om de natuurlijke bodemomstandigheden zo dicht mogelijk te benaderen kunnen de potten en schalen ook enige maanden vóór het zaaien ingericht worden. Daarmee komt er 'natuur in het grondoppervlak', de eerste algen en mossen kunnen zich vestigen. Deze nauwelijks zichtbare begroeiing zorgt ervoor dat het uitgestrooide

Kandelaartje (Foto: Machteld Klees)

Gebruik van kunststof schalen op heemplantenkwekerij 'De Braak', Amstelveen
(Foto: Gemeente Amstelveen)

zaad minder gauw wegspoelt. Onder meer draadgentiaan, dwergbloem, zonnedauw en vetblad hebben hier baat bij.

Verzorging

De potten, schalen of bakken krijgen een zonnige plek in de open lucht. Van belang is wel om ze te beschermen tegen vogelactiviteiten, het zijn geliefde fourageerplekken. Anti-vogel netten of fijn gaas voorkomt dit.

In droge perioden zonodig gieten (met de fijne broes), want uitdroging van het grondoppervlak kan funest zijn voor kieming en eerste ontwikkeling, een natte tot zeer vochtige bodem is een vereiste. Naarmate de kiemplanten zich ontwikkelen kunnen potten en schalen droger worden gehouden, maar beter iets te nat dan iets te droog! Pas tijdens de volle ontwikkeling en bloei mag de groeiplek droog worden. Vanaf het begin worden onkruiden en levermossen gewied. Liefst

Stijve ogentroost (Foto: Wolverlei/Martin Stevens)

zo jong mogelijk om de storing zo gering mogelijk te houden. Bladmossen blijven meestal zo klein dat ze geen serieuze concurrentiefactor vormen.

Opnieuw beginnen

Na het zaadzetten sterven de planten af. Zaad winnen kan door het hele plantje met rijpe zaadstengels en al uit te trekken. Afknippen kan ook, dat geeft minder bodem-

verstoring. Bij droging vallen de zaden vanzelf uit de vruchtdoosjes. Zaden droog en koel bewaren, in kunstmatige opslag verliezen ze al gauw hun kiemkracht. In de grond kunnen ze soms vele jaren kiemkrachtig blijven. Om een volgende generatie te kweken begint alles van voren af aan. We kunnen het bovenste bodemlaagje, 3-5 cm, in de pot, schaal of bak omleggen, 'spitten', maar vaak is het beter om het te vervangen door een nieuw laagje.

Meer over het kweken van kleine plantjes op www.stichtingoase.nl (tijdschriftarchief):

Oase 1995, Henk-Jan van Veen, 'Tuinieren met miezepietertjes'.

Oase lente, zomer, herfst 2011, Hanneke van Vuure, Hein Koningen over samenstelling en beheer van biotoopschalen.

Oase 2017, Jan Willem Visser, 'Kandelaartjes en muizenstaart'.

